

Άρθρο της Μαρίας Αντωνιάδου στο ΒΗΜΑ της ΚΥΡΙΑΚΗΣ για τον Ιωάννη Κονδυλάκη 5 Ιανουαρίου 2020

1920 – 2020

Ο «Διαβάτης» της λογοτεχνίας

100 χρόνια από τον θάνατο του Ιωάννη Κονδυλάκη, του λογοτέχνη,
δημοσιογράφου, ιδρυτικού μέλους και πρώτου προέδρου της
Ενώσεων Ελλήνων Συντακτών

«Η μεγάλη πηγή της Βιάννου, ο Γαμπριγέλες, εκρέει από ένα μέγα βράχον. Ομοίως από βράχον εκρέει και ο Κρυγιός, ποταμός υπέρ το χωριό Κεφαλοβρύσι, το νερόν δε του Γαμπριγέλε, κατερχόμενον ως ποταμός διά μέσου δάσους μυρσινών, σχηματίζει καταρράκτας εις την κάθοδόν του. ...Κατά δε τους εαρινούς μήνας τας κοιλάδας στολίζουν όλα τα χρώματα και τα αρώματα των ανθέων. Εκτός άλλων και οι μενεξέδες φύονται αυτοφυείς. Μακάρι να ήταν έτσι και τώρα η φύση της Βιάννου...».

Με τούτα τα λόγια ο Ιωάννης Κονδυλάκης, ο λόγιος των γραμμάτων, περιγράφει την ιδιαίτερη πατρίδα του. Γεννημένος τον Δεκέμβρη του 1862 στην Ανω Βιάννο της Κρήτης, ο Κονδυλάκης δέθηκε πολύ με τον τόπο του και η ζωή του ήταν ένας κύκλος με αρχή και τέλος γύρω από αυτόν. Η παρουσία της Βιάννου στην ψυχή του αλλά και στο έργο του γίνεται διαρκώς αισθητή.

Η Βιάννος στο αίμα του

Ελκει την καταγωγή του από οικογένεια οπλαρχηγών του 1821. Γονείς του ο Δημήτριος Κονδυλάκης και η Ρηγινιώ, το όνομα της οποίας έδωσε στη μάνα του Πατούχα. Ήταν ακόμη νήπιο όταν η

οικογένειά του εγκαταστάθηκε στον Πειραιά. Εκεί έμεινε για τρία χρόνια και το 1869 επέστρεψε στην ιδιαίτερη πατρίδα του, όπου και τελείωσε το Δημοτικό. Στη συνέχεια φοίτησε για μερικά χρόνια στο Γυμνάσιο του Ηρακλείου και μετά η οικογένειά του μετακόμισε στην Αθήνα, όπου συνέχισε τις γυμνασιακές του σπουδές στη Βαρβάκειο.

Επειτα από αρκετές μετακινήσεις μεταξύ Αθήνας και Κρήτης, το 1889 βρίσκεται και πάλι στην πρωτεύουσα όπου και εγκαθίσταται οριστικά. Στην Αθήνα συνεργάστηκε με πολλές εφημερίδες, όπως οι «Εστία», «Αστυ» και «Εμπρός». Περισσότερα από 20 χρόνια έγραφε χρονογραφήματα με το ψευδώνυμο «Διαβάτης». Ήταν δε τόσο πετυχημένα που ο Νιρβάνας τον ονόμασε «πατέρα του χρονογραφήματος».

Επίσημα ο Κονδυλάκης εμφανίστηκε στη λογοτεχνία το 1884, όταν κυκλοφόρησε η πρώτη του συλλογή διηγημάτων με τον γενικό τίτλο «Διηγήματα». Αμέσως μετά κυκλοφόρησε το πρώτο του μυθιστόρημα «Οι Αθλιοι των Αθηνών». Ακολούθησαν τα έργα «Η Γραμβούσα, επανάστασις εν Κρήτη», «Η ολοκαύτσις του Αρκαδίου», «Όταν ήμουν δάσκαλος», «Πρώτη αγάπη», «Ενώ διάβαινα», «Ο Πατούχας», «Ζαμπελίου και Κριτοβουλίδου, Ιστορία Κρητικών Επαναστάσεων», «Ημέραι κινδύνων και φόβου».

Με τα λόγια του Βάρναλη

Για τον χαρακτήρα του Ιωάννη Κονδυλάκη είναι ενδεικτικό το κείμενο του Κώστα Βάρναλη από το βιβλίο του «Ζωντανοί άνθρωποι» (εκδόσεις Κάκτος, 1958).

Γράφει μεταξύ άλλων ο άλλος μεγάλος των γραμμάτων: «Αν ο Κονδυλάκης έκανε επίδειξη από ικανότητες, που δεν τις είχε πια, όμοια έκανε επίδειξη κι από κακίες, που δεν τις είχε ποτές του. Παράσταινε τον άγριο, την πονηρό και τον καβγατζή, ενώ στο βάθος ήταν ο πιο καλόβολος, ο πιο αγαθός, ο πιο ήμερος άνθρωπος. Στόλιζε τον εαυτό του με όλα αυτά τα στίγματα γιατί τα θεωρούσε απαραίτητα όπλα για την άμυνα της ζωής του και της

ηθικής του ακεραιότητας ανάμεσα σε αγριάνθρωπους. Φοβόταν μην τον καταλάβουν πόσο ήταν καλός και άβλαβος και του πάρουν τον αέρα. Φοβόταν ακόμη να μην προδοθεί πόσο ήταν αισθηματικός κι ευκολοσυγκίνητος, γι' αυτό παράστανε τον αντιρομαντικό και τον οχτρό κάθε λυρισμού, κοροϊδεύοντας σε κάθε περίπτωση τους στίχους και τους ποιητές. Μα όταν κάποτε του παρατήρησα πως αδικεί την αντίληψή του κοροϊδεύοντας το πιο λεπτό είδος του έντεχνου λόγου, μου απάντησε χωρίς να πειραχτεί και με πολλή ειλικρίνεια πώς “έτσι το λέει”. Ητανε δηλαδή ο αντιλυρισμός του μια από τις πολλές του πόζες. Κι ο αντιδημοτικισμός του ακόμα ήτανε κι αυτός μια πόζα. Εβρισκε βέβαια στις υπερβολές, στο φανατισμό και στην προκλητικότητα των τότε δημοτικιστών εύκολο έδαφος για πνεύμα. Αυτός τους βάφτισε “μαλλιαρούς” και τους είχε σατιρίσει πολύ χαριτωμένα. Μα στο βάθος του ήταν δημοτικιστής με τον δικό του τρόπο κι ας έγγραφε στην καθαρεύουσα. Ητανε πολύ φωτισμένο μυαλό, ώστε να μην μπορεί να ανήκει στους οχτρούς της εξέλιξης. Όταν στα 1911 η τότε αναθεωρητική Βουλή καθιέρωσε με το Σύνταγμα, άρθρο 107, πώς “επίσημος γλώσσα του κράτους είναι εκείνη εις την οποία συντάσσονται το πολίτευμα και της ελληνικής νομοθεσίας τα κείμενα” (και δείγμα τέτοιας αθάνατης ελληνικής γλώσσας έχουμε αμέσως παρακάτω στο άρθρο 110: “το παρόν Σύνταγμα... εμβαίνει εις ενέργειαν κ.λπ.”), ο Κονδυλάκης μαζί με πολλούς άλλους λόγιους της εποχής ξεσπάθωσε στην “Ακρόπολη” του Γαβριηλίδη.

Εγραψε πως θα έπρεπε το Σύνταγμα να επιβάλει και την ποινή να τους κρεμάνε από τη γλώσσα όσους όχι μόνο γράφουνε, μα και μιλούνε τη δημοτική – δηλαδή όλους τους Ελληνες κι αυτούς τους συντάχτες του άρθρου 107 και 110! Και το τελευταίο του έργο “Πρώτη αγάπη” που το τύπωσε στην Κρήτη λίγον καιρό πριν πεθάνει το έγγραψε όλο πέρα ως πέρα στη δημοτική, αντίθετα με τα προηγούμενα έργα του τα γραμμένα στην καθαρεύουσα...».

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Γεννήθηκε το 1862 στην Ανω Βιάννο της Κρήτης.

Σε παιδική ηλικία κατέφυγε ως πρόσφυγας με την οικογένειά του στον Πειραιά και επέστρεψαν στη γενέτειρά του το 1869.

Το 1884 αποφοίτησε από το Βαρβάκειο Γυμνάσιο της Αθήνας.

Γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών, για λόγους οικονομικής ανέχειας όμως δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει τις σπουδές του.

Στην Κρήτη εργάστηκε ως δάσκαλος στο Μόδι της Κυδωνίας, σύντομα παραιτήθηκε και ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία αρχικά στα Χανιά και στη συνέχεια στην Αθήνα.

Το 1865 έγινε μόνιμος συντάκτης στο περιοδικό «Εμπρός» με το ψευδώνυμο «Διαβάτης».

Το 1914, μαζί με άλλους 33 δημοσιογράφους, ιδρύει την Ένωση Συντακτών και γίνεται ο πρώτος πρόεδρος της ΕΣΗΕΑ.

Το 1920 προσβλήθηκε από ημιπληγία και πέθανε στο Πανάνειο Νοσοκομείο του Ηρακλείου.